

**D L A C Z E G O
O B S E R W U J E M Y
W Y B O R Y ?**

V A D E M E C U M O B S E R W A T O R A

Solidarity Fund PL

Dlaczego

Powszechnie uważa się, że obecność obserwatorów międzynarodowych:

- zwiększa publiczne zaufanie do wyborów i ich wyników;
- zapobiega lub przynajmniej ogranicza możliwe nadużycia lub manipulacje;
- pozwala wykryć i udokumentować nieprawidłowości;
- dostarcza obiektywnej i wszechstronnej informacji o przebiegu wyborów;
- pozwala ocenić czy wybory były demokratyczne;
- zapobiega przemocy zwłaszcza gdy wybory są częścią procesu pokojowego;
- jest wyrazem naszego wsparcia dla demokratyzacji.

Obserwatorzy

Obserwatorzy – poprzez pozytywne opinie i oceny – mogą zwiększyć zaufanie do wyników wyborów, a w konsekwencji wzmocnić legitymizację nowo wybranych władz w opinii społeczeństwa i poza granicami danego kraju.

Co jednak, jeśli udokumentują przypadki wykorzystywania administracji państwowej w kampanii wyborczej lub na przykład manipulacje wynikami głosowania?

Wtedy przeciwnie: ujawniając tą wiedzę mogą przyczyniać się do spadku zaufania do instytucji państwa i samych wyborów. Niekiedy może to prowadzić do protestów, zamieszek a nawet do przemocy.

Ocena

Kolejną kwestą jest ocena **czy wybory były demokratyczne**. Jest to istotne, ponieważ wybory niedemokratyczne nie powinny dawać mandatu do sprawowania władzy.

Z przekazów medialnych dowiadujemy się, że obserwatorzy OBWE uznali jedne wybory za „demokratyczne i transparentne”, inne zaś za „ważne, choć niezupełnie wolne”, a jeszcze inne za zupełnie „niedemokratyczne”.

Nasuwa to pytanie, czy zadaniem obserwatorów jest uznawanie wyborów, stwierdzenie ich ważności, lub rozstrzygnięcie o tym czy były demokratyczne? Z podręcznika dla obserwatorów misji UE wynika, że nie. Czytamy tam, że misja obserwacyjna nie zatwierdza wyborów, a prawo do decydowania o ich ważności (demokratyczności) mają wyłącznie obywatele danego kraju [1]

Protesty

Podobne wątpliwości można mnożyć. Przykładowo – **czy obecność obserwatorów międzynarodowych zmniejsza, czy może jednak zwiększa prawdopodobieństwo protestów wyborczych?**

Z praktyki wiemy, że protesty takie mogą prowadzić do zamieszek, aktów przemocy, a w skrajnych przypadkach do wojny i rozkładu systemu parlamentarnego. Jest to więc kolejne bardzo ważne pytanie, na które nie ma prostej odpowiedzi.

Metodologia

Orientację w tego rodzaju zagadnieniach umożliwia wypracowana przez Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE metodologia misji obserwacyjnych. Mandat i cel tych misji jest ściśle określony. To ocena, w jakim stopniu dane wybory odbyły się w zgodzie z:

- zobowiązaniami podjętymi w ramach członkostwa w OBWE (zawarte głównie w Dokumencie Kopenhaskim)[2]
- wiążącymi dany kraj traktatami międzynarodowymi (na przykład Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych)[3]
- krajowym prawem (na przykład podczas misji obserwacyjnej w Mołdawii – z Kodeksem Wyborczym Republiki Mołdawii)[4]

Wybory

Przy takim podejściu wybory są postrzegane jako szczególny czas w trakcie którego dochodzi do weryfikacji, w jakim stopniu przestrzegane są podstawowe prawa społeczne i polityczne, w tym prawo do:

- ochrony prawnej na równych zasadach (5.9);
- odwołania się od decyzji administracyjnej (5.10);
- wolnych wyborów (7.1);
- głosowania w powszechnych i równych wyborach (7.3);
- kandydowania indywidualnie lub jako przedstawiciel partii politycznej (7.5)
- uczciwej kampanii wyborczej (7.7);
- dostępu do mediów podczas wyborów na równych zasadach (7.8);
- prowadzenia obserwacji wyborów (8);
- prawa do zgromadzeń i pokojowych demonstracji (9.2) – tak jak je zdefiniowano w przywołanych artykułach Dokumentu Kopenhaskiego.

Misja obserwacyjna

Głównym zaś zadaniem misji obserwacyjnych staje się zaoferowanie niezależnej, uczciwej i obiektywnej oceny całego procesu wyborczego, a następnie sformułowanie konkretnych rekomendacji, które pomogą danemu państwu członkowskiemu OBWE w przeprowadzeniu kolejnych wyborów w zgodzie z jego własnymi zobowiązaniami. **Nie jest nim natomiast w żadnym zakresie stwierdzenie, czy dane wybory były demokratyczne.**

Przydatne materiały

[1] “Handbook for European Union Election Observation”, European Commission 2008, strony 6-7. Podręcznik jest dostępny pod adresem:

<http://eeas.europa.eu/eueom/pdf/handbook-eueom-en-2nd-edition_en.pdf>

[2] <http://www.osce.org/odihr/elections/14304?download=true>

[3] <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/ccpr.pdf>

[4] <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=312765>